

T R E Ś Ć.

W S T Ę P.

Psychologia teoretyczna i praktyczna 17. Nauka o zdolnościach 18. Jej znaczenie: w stosunkach prawnych, dla szkoły, dla życia codziennego 19. Trzy czynniki życiowej zdolności człowieka: umieć, chcieć i móc 21. Trzy zagadnienia: inteligencji, woli i pracy 22.

I. INTELIGENCJA.

1. Istota inteligencji. Stosunek inteligencji do wykształcenia, wiedzy, erudycji 23. Inteligencja a „poglądy”, „ideale”, „przekonania” 25. Formalne czynniki inteligencji: wrażenia zmysłowe 27, uwaga 30, pamięć 31, wyobrażenia 34. Myślenie jako istota inteligencji 35. Praktyczny charakter myślenia 38. Sądy praktyczne i teoretyczne 40. Wnioskowanie 42. Dowodzenie 45. Rozumowanie 46. Abstrakcja 47. Pojęcia 47. Rozumienie 50.

2. Metody Badania Inteligencji. „Mierzenie” inteligencji 52. Metoda „testów” 54. Ocena inteligencji na podstawie zasobu wyobrażeń 55, na podstawie pamięci 58, postrzegania i porównywania 62, rozpoznawania, metoda Heilbronniera 64, karton Bineta 65, na podstawie uwagi, metoda Bourdona 66, reprodukcji i kojarzenia 68, wyobraźni 73, rozumienia 77, obrazków 80, streszczania 84, przysłów 85, wykrywania niedorzeczności 86, klasyfikowania i określania 88, rozumowania, wnioskowania, sylogizmów 91, metoda kombinacyjna Ebbinghausa 100, Bineta „Metryczna skala inteligencji” 105, jej przypadkowy charakter i ograniczone zastosowanie 110.

3. Metoda Przyczyn i Skutków. Krytyka dotychczasowych metod badania inteligencji 115. „Metoda przyczyn i skutków” albo: „Co i jak się stało?” 116. Dwie jej odmiany: dwuczłonkowa i wieloczłonkowa 116. Stosunek metody do zadań życiowych 119. Obrazki jako techniczny środek metody 117—151.

Analiza. Praktyczne i teoretyczne zastosowanie metody 122, metoda jako eksperymentalne badanie inteligencji 124. Doświadczenia nad dziećmi i dorosłymi 124. Analiza procesu myślowego na podstawie wypowiedzi osób badanych: uwaga 126, rozumienie i wyjaśnianie. Rozpoznawanie 128, czynniki rozpoznawania: czucia

zmysłowe 130, reprodukcja 132, apercepcja 132, kontekst przedmiotów 134, wyobraźnia, jak dzieci rozumieją obrazki 136. Rozumienie stosunków 139, udział abstrakcji 140, rozpoznawania 141, apercepcja 142, zróżniczkowanie apercepcji 143, 153. Synteza stosunków 147. Utożsamianie, jego trzy czynniki i okresy 152, utożsamianie chaotyczne 153, na podstawie różnic i podobieństw 153, związku rzeczy 157, konkretyzm dziecięcy 162, utożsamianie u dzieci i dorosłych 164. Rozumienie szeregu obrazów, wzrost syntezy 165. — Wyjaśnienie, różnica od rozumienia 171, wynajdywanie brakujących ogniw 173, następstwa ogniw 173, zgadywanie 175. Wyjaśnienie rzeczywiste 175; jego czynniki: reprodukcja wyobrażeń, wyobraźnia 176, wpływ „pierwszego wrażenia” 179. Hipotezy 181; sprawdzanie hipotez: przez postrzeganie 183, rozumowanie 184. Wyjaśnienia „prawdziwe” i „nieprawdziwe” od czego zależą 187; rola „czuć zmysłowych” 190, wyobraźni 191, doświadczenia 191, powściągu i zastanowienia 193. — Wyjaśnienia pozorne, bezmyślność 197. Wyjaśnienia nawykowe 198. Myślowe szablony w wyjaśnianiu rys. 17, 201, wpływ pierwszego albo najsilniejszego wrażenia 206. — Wyjaśnienia słowne 209. — Streszczenie Analizy jakościowej 211.

Rozwój myślenia. Różnice w procesie myślenia zależne od rozwoju umysłu i od stopnia inteligencji 215. Czem się różni myślenie dziecka i dorosłego 217, znaczenie uwagi 218, doświadczenia 219. Ustalenie różnic rozwoju na podstawie doświadczalnej przy zastosowaniu Metody Przyczyn i Skutków 220. Elementy zadań Metody 221. Materiał doświadczalny 230. Wyniki: Zrozumienie i wyjaśnienie zależne od liczby elementów w zadaniach i od okresów wieku 238; rozumienie wyprzedza wyjaśnienie 238; poziom myślowy wyraża się liczbą elementów, które są obejmowane rozumieniem i wyjaśnieniem 241. Istota tego stosunku, dlaczego proces myślowy wzrasta z liczbą elementów 241. — Cechy rozwoju myślowego: 1-o Wzrost liczby elementów; 2-o wzrost liczby elementów idealnych, wyobrażanych 250; stosunek rozpoznawania, wiązania i wyjaśniania, błąd Bineta 251; 3-o Dążność do myślenia w najwyższej formie wyjaśniającej 253; 4-o Wzrost myślenia nawykowego 258; 5-o Wzrost myślowego powściągu 261. Na czym polega rozwój myślenia 264. Rozwój myślenia jako przystosowanie 265. — Rozwój myślenia w ludzkości 268: 1-o wzrost liczby elementów w wyjaśnieniach teoretycznych 269, 276, wyjaśnienia rzeczowe zastępują miejsce słownych 270; postęp techniki, rolnictwa, przemysłu, handlu 270; praca robotnika fabrycznego i rzemieślnika 273, organizacja, robotnik „uświadomiony” i „nieuświadomiony” 275; 2-o dążność do myślenia wyjaśniającego 277, 3 o wzrost myślenia nawykowego 278, 4-o wzrost powściągu i krytycyzmu 280.

Stopnie inteligencji. Miarą inteligencji indywidualnej jest liczba elementów zadań rozumianych i wyjaśnianych 283. Miarą inteligencji zbiorowej: 1-o poziom techniki, rozwój przemysłowy, 2-o stopień zorganizowania mas 286. Rozszerzenie podstawy doświadczalnej 284, 286: miarą inteligencji: sposób rozumienia i wyjaśniania

287; o ile krytycyzm jest miarą inteligencji 298. Zestawienie cech osobników inteligentnych i nieinteligentnych 299. Sprawdzenie Metody rozpoznawania inteligencji indywidualnej 301, udział intuicji w rozpoznawaniu 303. — Protokoły wypowiedzeń osób badanych i przykłady rozpoznawania 304.

Stany podnormalne. — Głupota. Metoda przyczyn i skutków jako podstawa klasyfikacji form inteligencji 314. Idjotyzm, głuptactwo, niedorozwój 315. — Głupota jako przedmiot badania naukowego 316. Głupota pozorna i rzeczywista, surogaty inteligencji i pozory głupoty, wytwarzane przez wiedzę i doświadczenie 317, naiwność 317; wpływ uczuć 318; uczeni głupcy 319. Surogaty i pozory wytwarzane: przez zdolność wyrażania się i siłę nerwowo-mózgową 320, talent 321, twórczość obłąkanych 322; produktywność 322, temperament ekspansywny 324. Określenie głupoty rzeczywistej 325. Odmiany głupoty i ich klasyfikacja: Tępota 325, ograniczoność 325; głupota bezmyślności 326, głupota jednolinijnego myślenia 326, głupota fantazjująca i mędrkująca 329, głupota konkretyzmu 329, pęd opowiadania (*fuga narrativa*) 330, głupota nawykowa i banalna 331, grafcmiani 332, głupota w rozmowie 333, głupota śmiała 334, głupota lekliwa i ostrożna 335, głupiec przeczący 336, głupota w myśleniu naukowym 337.

Dopisek. Metoda Przyczyn i Skutków jako metoda naturalna 337. — Braki metody, jej uzupełnienie techniczne, dobór obrazków 339, zadania dalszych badań 341, badanie chorych umysłowo 342.

4. Jak się kształci inteligencja?

a) *Praca.* Myśl na usługach czynu 343. Ogół ludzi myśli tyle, ile jest konieczne dla utrzymania życia 344. Poziom inteligencji podnosi przejście społeczeństwa na wyższy stopień produkcji i techniki 346. Drugorzędne i wtórne znaczenie oświaty i szkoły 347. Jej zadanie jako przyspieszone przystosowywanie 349. Nauka w zależności od rozwoju techniki i przemysłu 349. Rola stanu średniego 350. Obecny stan nauk w różnych krajach na podstawie statystycznej 354.

b) *Szkół.* Zadania szkoły: 1-o zakładanie elementów dla przyszłych zadań 356, znaczenie języków, matematyki i realjów 356. 2-o ćwiczenie umysłowych czynności, czy i o ile możliwym jest kształcenie formalne, ćwiczenie ogólne 358, ogólne ćwiczenie pamięci 359, inteligencji 359, ćwiczenie ogólne w szkole 361. — Oderwany charakter szkoły, dlaczego dzieci uczą się? mimowolna energia 363, bezinteresowność działania, instykty umysłowe 364, okresy rozwoju duchowego 365, rozwój pamięci 366. — Oparcie nauczania na pracy wytwórczej jako środek zbliżenia szkoły do życia 367. Krytyka tego poglądu: znaczenie pracy ręcznej 367, niejednolity dobór uczących się, osobniki psychopatyczne, przemęczone 368; jakie przedmioty są przez uczniów najczęściej lubiane? 369. Oddzielenie nauczania od pracy jest objawem rozwoju i postępu 370. — Dążność szkoły do utrwalania nawykowego myślenia 370, dwójsty problemat szkoły; wiedza i samodzielność 371, sprzeczność wpływów jako środek kształcący 372, kiedy zachowuje się samodzielność 374.

II. W O L A.

1. Wola i ruchy 375, wola i świadomość 376. Jak się tworzy wola, analogicznie: jak się tworzy pojęcie świata 376. Odruchy i instynkty jako materiał woli 377. Rozwój woli: popędy, wola odruchowo-instynktowa 379; pożądania, wola ideo-ruchowa 380; powściąg 380; wola świadoma, wahanie, motywy, postanawianie 382.

2. Kształcenie woli 383. Pragnienie zmiany, zewnętrzne pobudki 384, nawrócenia 386. Dwa zadania: powściągu 387 i wykonania 388, zasób energii 388; zwalczanie jednych popędów przez drugie 389; uczenie się ruchów i woli 390, przez powtarzanie pierwszych instynktowo wykonanych czynów 392; wpływ otoczenia, trybu życia, zakładu zamkniętego 395.

3. Indywidualne odmiany i zboczenia woli 396, zbyt prędkie lub zbyt późne postanawianie 396, trudność postanawiania, wątpliwość 397, trudność przystosowywania woli 398, wola sztywna 399, upór, różnica od „silnej woli” 400, jego charakter patologiczny 400, wola sprzeczna 401.

III. ZDOLNOŚĆ DO PRACY.

Trzy rodzaje pracy: praca fizyczna, energia 403, praca mięśniowa 404, praca psychiczna 405, zmęczenie jako jej kryterjum 405. Czynniki zdolności do pracy, „Dziennik pracy” 406, badanie i mierzenie pracy 408.

1. **Metody.** Metody pośrednie fizjologiczne 410, Dynamometr, Ergograf 410, 411, szybkość uderzeń 412. Metody pośrednie psychologiczne: próg podniety lub różnicy 413. Próg przestrzenny, estesiometr 414, 415, wartość metody estesiometrycznej 416. Czas reakcji 417. Dyktando. Rachowanie 418, 419. Metoda pamięciowa, kombinacyjna 419, 420. Metody bezpośrednie, m. pracy ciągłej 421, liczenie liter, poprawianie korekty, uczenie się napamięć, dyktando, czytanie, rachowanie 422, 423. — Krzywa pracy 425. Stosunek metod pośrednich i bezpośrednich 426.

2. **Rodzaj Pracy.** „Trudne” i „łatwe” przedmioty, prace, czynności, podstawy dla ich odróżnienia 426.

a) *Prace szkolne.* Siła męcząca przedmiotów i zajęć szkolnych: matematyka, języki starożytne, realja, gimnastyka 428, metoda wykładu, wpływ nauczyciela, ekstemporalja, wypracowania, egzamina ustne i piśmienne, praca domowa 430.

b) *Czynności psychiczne.* Praca mięśniowa 431, porównanie z pracą umysłową 433. Uboczne fizjologiczne skutki pracy 433. Trudność czyli ilość pracy w różnych czynnościach psychicznych: uwaga 433, powściąg, pobudliwie osłabienie 434, 435; nawiązywanie nowych połączeń, uczenie się napamięć, postanawianie i wykonywanie ruchów nowych 436, postrzeganie i reprodukcja 438, asocjacja: kojarzenia rzeczowe i wyrazowe, wewnętrzne i zewnętrzne 439, względna „trudność” różnych kojarzeń 440, kojarzenia dźwiękowe, rymy 440, kojarzenia zewnętrzne, wewnętrzne, nawykowe, ich czas reakcji 441, abs-

trakcje i konkrety, części mowy 443. — Ilość pracy w popędach i instynktach, zanik instynktów, apatia 444, w fantazjowaniu, marzeniu, błogości 445, odzwyczajaniu się, zrywaniu 445; w myśleniu 446, w śnie 447; — Ilość pracy zależna od bodźców zmysłowych albo ośrodkowych 447. Zakres świadomości, ilość elementów 449, zacieśnienie pola świadomości 451, rozdwojenie osobowości 452. — Praca uczuć i wzruszeń 452, uczuć przyjemnych i przykrych 454, dlaczego praca wywołuje nastrój przyjemny, beczynność — przykry 455, praca przyjemna i praca przykra 456, zainteresowanie 457. Zmiana kierunku 457. — Główne kryteria „trudności” i „łatwości” pracy 458. Skala trudności różnych prac i zajęć: twórczość w działaniu i myśleniu naukowym 460, twórczość literacka i artystyczna 461; prace bierne, odbiorcze, rozumienie, czytanie, słuchanie 461, powtarzanie, reagowanie 462, rozmiary i oryginalność dzieła 462. Praca w różnych zawodach: lekarza 463, prawnika, adwokata, dziennikarza 463, 464, nauczyciela 465. — Odpowiedniość między ilością a jakością pracy, praca „lepsz” jest ilościowo większą 466, pozorny wyjątek: typ produktywny — płytki i mało produktywny — głęboki, jako niejednokowy podział energii 470.

c) *Ćwiczenie, Przyzwyczajanie i Wdrożenie.* Względność pojęć „trudne” i „łatwe” 471. Uzdolnienie, ćwiczenie, wprawa, nawyk 472. Skutki ćwiczenia czyli objawy wprawy 472; przebieg, trwałość i zanik ćwiczenia 474, indywidualna zdolność ćwiczenia się 477. — Przyzwyczajanie 478, od czego zależy przyzwyczajanie się 479. — Wdrożenie ogólne i specjalne 480.

3. *Zasób Energji.* Energia potencjalna, energia bodźców. Indywidualne różnice: „slabi” i „silni” 482.

a) *Z Energetyki psychicznej:* 483. Wyzwalanie energii, znaczenie bodźców 484. Źródła energii, energetyczna podstawa ćwiczenia, zdolności, popędów 485. Dwa rodzaje energii: pierwotna i specyficzna 485. Potrzeba wyzwalania energii, skutki jej zatamowania, praca odbiorcza i wytwórcza 487. Źródłem pracy, ćwiczenia, łatwości — energia pierwotna z odżywiania 488. Podział i specjalizacja energii w ustroju 490.

b) *Zmęczenie i Odpoczynek.* Objawy zmęczenia 491. Fizjologiczne zmiany w zmęczeniu, wyczerpanie 492, produkty zmęczenia, zmęczenie miejscowe i ogólne 493. Subiektywne zmiany 494, znużenie 495, niezawsze w parze ze zmęčeniem 496. — Ilość energii, odporność na zmęczenie zależna: od wieku 497, płci, indywidualności 498, pory roku, światła, temperatury 498, pory dnia 500, dni tygodnia 500. Zmiana pracy nie stanowi odpoczynku 501, rozrywki 504, nowość 504. — Odpoczynek, indywidualna zdolność i sztuka odpoczyniania 505. Przerwy (pauzy) w pracy: kiedy robić przerwy 506, jak długie, podział pracy i odpoczynku 506, trojaki skutek przerwy 507, długość najkorzystniejszej przerwy, od czego zależy 509. Odpoczynek świąteczny i wakacyjny 512. Sen, znaczenie w ekonomji organizmu 512, skutki bezsenności 513, głębokość snu, krzywa snu 514, typy snu: wieczorny, ranny 515, długość snu 516. — Płodna beczynność „dojrzewanie” i „układanie się” wyobrażeń 517, twórczość

podświadoma, natchnienia 519, różnica bezczynności, odpoczynku i próżnowania 520, owoce bezczynności, synteza osobista 521.—Znaczenie pokarmów 522, powietrza 524.—Narkotyki, alkohol 524, kto jest pijakiem 527, kawa i herbata 528.—Antytoksyna zmęczenia, uodpornianie na zmęczenie 529.

c) *Przeciążenie*. Przemęczenie i przeciążenie. Względność przeciążenia 530. Różnice indywidualne 531, czy istnieje szkolne przeciążenie? 533, przeciążenie zawodowe 534.

4. Pobudki Pracy.

Subiektywny czynnik w krzywej pracy 536. Napęd (Antrieb, entrain) zaczęcia, zakończenia, zmiany, przeszkód, znużenia 537. Czynnik pracy subiektywny działa w sposób zmienny i przerywany 539, ilość i przebieg pracy zależy głównie od czynników obiektywnych 540, udział uczuć i woli w odwrotnym stosunku do zasobu energii 541.—Przezorne zaprzeczenie: potęga woli, „drugi dech” 542, rezerwy energii potencjalnej, skutki jej nadużycia 543.—Teorie i metody opierające się na subiektywnych czynnikach pracy 545, psychoterapia, metoda „przekonywania” 546, Mind-cure 547. Krytyka tych metod: na czym zasadza się działanie psychiczne i jego granice 549, skuteczność działania psychicznego 550, nieskuteczność jego i krótkotrwałość 551, revival 552, ostateczne wyczerpanie słabych 553, niewrażliwi, apatyczni 554, niekorzystne warunki zewnętrzne, społeczne przyczyny strachu, egoizmu, marnowania sił i talentów 554. Siła i słabość medycyny 556.

5. Typy Pracy.

a) *Typy indywidualne*. Produktywny i mało produktywny 557. Korelacja ćwiczenia, zmęczenia, wdrożenia, napędu 558. Typy pracy: ranny, wieczorny, popołudniowy, związek ich z typami snu 559. Dwa zasadnicze typy pracy 560. Cztery typy krzywych pracy 562.

b) *Lenistwo*. Związek z ogólną teorią zdolności do pracy 563. Odmiany lenistwa: słabość, neurastenja 564, niezrównoważeni, histericy 565, nieodpowiedni rodzaj pracy 566, brak pobudek, apatia 567, otoczenie 568, brak przyzwyczajenia i wdrożenia 569. Leczenie lenistwa 569.—Zadania dalszych badań 571.

6. Praca jako źródło Inteligencji i Woli.

Umieć i chcieć—to znaczy móc 572. Wyższym formom inteligencji i woli odpowiada większa ilość pracy 573. Indywidualne i rasowe różnice „słabych” i „silnych” 573. Czy słusznie zarzucają nam „słabą wolę”? Wola jest dysponentem magazynu, który musi być zbudowany i zaopatrzony, z materiałów danych i pod działaniem sił zewnętrznych 574.—Możliwość istnienia świadomości poza materią 575.

Skorowidz Rzeczy — 577.

Skorowidz Autorów — 581.